

TEHNICA ȘI INTEROGAȚIILE DANSULUI MODERN SAU REVIZITÂND-O PE DORIS HUMPHREY

Denisa Badea

In procesul de creație sau de contemplație coregrafică este necesară uneori întoarcerea la bază, la numele canonice care au modelat domeniul, pentru a vedea cum se situează astăzi postulatele, interogațiile și premonițiile lor artistice.

Acesta este și cazul de față, volumul „The Art of Making Dances“, lucrare aparținând unei personalități marcante din domeniul artei coregrafice, Doris Humphrey. Publicat postum la sfârșitul anilor '50 și având parte de reeditări succesive, acest volum extrem de important pentru practicieni și teoreticieni prezintă principii de compoziție coregrafică ale dansului modern, folosite și astăzi în creația scenică.

Companii și școli de dans din întreaga lume continuă să se ghideze după concepțiile propuse de Doris Humphrey, materializate în cursuri sau ateliere de mișcare formulate în tehnica sa, amintind nu doar de originea dansului modern, ci mai ales de filonul dansului contemporan.

Autoarea a adus contribuții în arta dansului modern atât în plan interpretativ și de creație coregrafică, cât și în plan teoretic, expunându-și principiile pedagogice și concepțiile despre compoziția dansului. Humphrey este prima creatoare a unei gândiri de tip coregrafic modern pe care o teoretizează într-un studiu amplu și inovator, aducând în discuție concepte precum: orchestrație coregrafică, mișcare simetrică versus mișcarea asimetrică, cele patru elemente ale dansului (formă, dinamică, ritm, motivație), orientarea în spațiul scenic, utilizarea recuzitei, relația sunet-mișcare. Tehnicile de compoziție coregrafică propuse în acest volum nu reprezintă o sumă de mișcări expresive care ar putea funcționa scenic,

ci sunt formulate mai de grabă ca principii ancorate fizic, biologic, estetic, pentru a descoperi în interpreți potențialul unei mișcări cu un conținut de sens și sensibilitate atât pentru spectator, cât și pentru dansatorul care este, precum bine evidențiază autoarea, „un gânditor nonverbal notoriu“ (p. 21).

Studiul prezentat propunea ieșirea definitivă din paradigma baletului mecanic, încă promovată de gândirea europeană a perioadei începutului de secol XX, iar spațiul cultural american în care se formează celebra autoare îi prilejuiește acesteia o adevărată evadare din *corsetul* dansului academic. Personalitate marcantă a lumii dansului modern, Humphrey modelează o nouă concepție asupra artei mișcării, detronând gândirea piramidală în care figura prim-balerina în vârful sistemului ierarhic, aducând în prim-plan imaginea grupului de interpreți ca personaj principal. Acest personaj colectiv devine o plâsmuire coregrafică a unei „arhitecturi în mișcare“ – în ideea unor forme geometrice echilibrate, bine distribuite spațial, într-o formă de expresie care le evidențiază și potențiază conținutul. Acuratețea orchestrației coregrafice este atinsă nu doar printr-o claritate a liniilor trasate în mișcare, dar și printr-o căutare a dinamicii și a unui ritm interior care să vibreze la unison.

Mișcarea este privită ca un pendul între forme simetrice și asimetrice, opuse sau succesive, explicate nu doar în formule legate de posturi corporale și tensiuni musculare (care alimentează, mai apoi, tensiunea dramatică a spectacolului), ci și cu ajutorul unor metafore arhitecturale, spre exemplu brațele interpreților se pot înălța precum absidele unui edificiu care este însuși corpul. Astfel, principiile coregrafice nu se rezumă la o abordare de tip biomecanic sau la o analiză a formei reduse la potențialul kinestezic, ci se propune o gândire amplă asupra dansului, inclusiv prin prisma unor lecturi din aria filosofiei, istoriei, teatrului, care ajung să sprijine, totuși, o tehnică coerentă, ce stă (sau mai corect spus ar fi se mișcă cu sens) pe/prin propriile picioare.

La nivel conceptual, mișcarea pe care Doris Humphrey o propune își are originea în filozofia lui Friedrich Nietzsche, în ideea divizării psihicului uman între latura apolinică (rațională) și latura dionisiacă (emoțională, irațională), definind

ceea ce avea să reprezinte mai târziu tehnica *Fall and Recovery*.

Cei doi antipozi, „fall“ și „recovery“, surprind, pe lângă raportul între greutatea corpului și dinamica sa în mișcare, o metaforă a existenței umane, în care pierderea și recuperarea echilibrului nu mai constituie doar un raport de forțe fizice, ci și emoționale, uneori cu ramificații mistice și metafizice. Limitele mișcării sunt împinse în jocul echilibru-dezechilibru, printr-o luptă permanentă a corpului cu propria greutate și cu impulsul gravitațional, spre a cuceri clipa unei suspensii în mișcare, a unui moment de fragilitate și tensiune care fie urcă, fie coboară corpul, și, odată cu el, ființa.

În studiul său asupra compoziției coregrafice, Doris Humphrey nu face apologia unor mișcări extrase dintr-un dicteu al pulsuniilor interioare, precum se putea observa la contemporana sa, celebra Martha Graham, ci subliniază importanța utilizării respirației în modelarea mișcării. De asemenea, în completarea universului de compoziție prin mișcare, Humphrey acordă o deosebită importanță folosirii gestului în dans.

Dincolo de gestul ritualic și cel emoțional pe care dansatorul este familiarizat să le redea, coregrafa recontextualizează gestul social sau gesturile funcționale dintre cele mai frecvente (alergatul, dactilografiatul, semnatul unei scrisori etc.), într-un traseu care rupe aceste convenții sociale de zona lor prozaică și le transformă artistic „după botezul magic al stilizării“ (pag 117).

Punctul convergent al acestor gesturi convenționale recontextualizate îl constituie dinamica și ritmicitatea cu care sunt abordate, ceea ce dă consistență și valoare mișcării, urmărind atingerea adevărului intrinsec.

Humphrey se depărtează de ideea redării unor gesturi-șablon, căutând reverberații interioare, generatoare de mișcare. Creațiile coregrafice realizate de Doris Humphrey, al căror număr depășește 90 de compoziții, sunt definite de gesturi solemne, uneori hieratice sau sobre.

Această tendință este susținută de căutarea în direcția abstractizării mișcării, depărtându-se de zona narativă. Același raport se păstrează și în relație cu muzica, în care mișcarea

nu constituie o traducere liberă, mot-à-mot a ritmului, ci o comunicare sunet-corp sau o interogație permanentă la adresa ritmului interior pe care îl conținem.

Volumul *The Art of Making Dances* se definește prin actualitatea discursului organizării materialului de mișcare, printr-o analiză care evadează din tarele kinestezice, potențat de o viziune mult mai amplă asupra orchestrației coregrafice, care-și intensifică elanul și inspirația în domenii conexe (arte vizuale, psihologia sau filozofia), forțând astfel limitele imaginației și postulând principiile valide și astăzi, la mai bine de jumătate de secol de la prima apariție.

Astfel, una dintre principale teme de reflecție ale creatorului de spectacol coregrafic rămâne căutarea unei relații de simbioză între formă – dinamică – ritm – motivație, aspecte pe care Doris Humphrey ni le-a deschis (și descris) într-un studiu care cucerește nu prin cădere sau coborâre (*Fall and Recovery*), ci printr-o suspensie finită, cu reverberații în infinit.

Doris Humphrey, *The Art of Making Dances*, Edited by Barbara Pollack, Princeton, Princeton Book Company, 1959, 192 p.